

sanna.turpeinen@eduskunta.fi

HAK; Hätäkeskuslaitoksen asiantuntijalausunto HE 146/2020 Luku 26.30.02 Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto on pyytänyt Hätäkeskuslaitokselta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021 (HE 146/2020 vp).

Hallituksen esityksessä Hätäkeskuslaitoksen ensi vuoden toimintamääräraha on 59 548 000€. Esityksessä on huomioitu Hätäkeskuslaitokselle muun muassa ulkoministeriön tehtävien siirrosta aiheutuvat kustannukset sekä vuoden 2021 palkkausten tarkistukset.

Keväällä 2020 Hätäkeskuslaitos on esittänyt vuoden 2021 talousarvioesityksessä määräraha-kehityksen lisäystä 5,6M€ miljoonalla eurolla. Lisämääräraha-kehitys koostui ulkoministeriöltä siirtyvien tehtävien hoidosta, ERICA- hätäkeskustietojärjestelmän kasvavista ylläpitokuluista, ERICA:n välttämättömästä kehittämisestä sekä Hätäkeskuslaitoksen henkilöstömäärän kasvattamisesta sisäministeriön asettamaan 630 HTV-minimitavoitteeseen.

Hätäkeskuslaitos on vuoden 2021 täydentävässä talousarvioesityksessä uusinnut esityksensä ERICA:n kehittämiseen tarvittavasta 1,5 miljoonasta eurosta sekä 1,5M€ ylläpitokustannuksien nousun kattamisesta. Esityksessä uusittiin myös minimi HTV- tason kattaminen 1,9M€. Lisäyksenä kevään talousarvioesitykseen Hätäkeskuslaitos on esittänyt STUVE:n TOSI-palvelumaksujen kattamiseen 1,3M€ sekä 0,3M€ DWS-laitteiden uusintaan vuodelle 2021. Hätäkeskuslaitoksen täydentävä talousarvioesitys vuodelle 2021 on 6,5M€ miljoonaa euroa.

Hätäkeskuslaitoksella tulee siirtymään ensi vuodelle 2021 hätäkeskustietojärjestelmän hankintaan myönnetystä valtuusrahasta aiheutuvia talousarviomenoja 1,44M euroa. Talousarviomenot tulevat toteutumaan ensi vuonna ERICA:n seuraavien kehitysversioiden käyttöönottojen myötä.

ERICA-hätäkeskustietojärjestelmän ylläpito ja kehittäminen

Hätäkeskuslaitoksen ICT- toimintamenot ovat jyrkässä kasvussa vuonna 2019 käyttöönotetun uuden hätäkeskustietojärjestelmä ERICA:n myötä. Hätäkeskuslaitos on haastavassa tilanteessa ERICA-hätäkeskustietojärjestelmän suhteen, koska järjestelmän käyttöönoton myötä on todettu järjestelmän palvelumaksujen, ylläpidon ja käytön sekä kehitystyön kustannusten kasvaneen aiemmin arvioidusta.

Hätäkeskustietojärjestelmän toimittajan ja Hätäkeskuslaitoksen välinen palvelusopimus on mahdollista irtisanoa päättymään huhtikuussa 2021. Hätäkeskustietojärjestelmän toimittaja on ilmoittanut nykyisen toiminnan olevan heille vahvasti tappiollista, ja tämän vuoksi palvelumaksuissa on voimakasta korotustarvetta. Hätäkeskusjärjestelmän toimittaja arvioi ylläpidon kustannusten nousupaineen olevan tällä hetkellä olevan noin 2,5 - 4 M€ vuosittain. Nyt esitetty ylläpitokustannuksien noususta johtuva 1,5M€ kehityksen lisäys ei välttämättä siis kata edes ensi vuoden palvelumaksuja. Uhkana on myös, että toimittaja irtisanoa palvelusopimuksen, jolloin on löydettävä uusi palvelutuotannosta vastaava toimittaja.

ERICA:n vuosittaiset käyttö- ja ylläpitokustannukset ovat 5,0 miljoonaa euroa edeltävää ELS- hätäkeskustietojärjestelmää korkeammat. Viraston ICT-kulut ovat myös nousseet hätäpuheluliikenteen siirryttyä turvallisuusverkko TUVE: en sekä hätäpuheluliikenteen muututtua analogisesta digitaalseksi VOIP- teknologian siirtymisen myötä. Uuden hätäkeskustietojärjestelmän viestiliikenneominaisuuksien käyttö viranomaisten käyttöpaikoissa lisää osaltaan Hätäkeskuslaitoksen kustannuksia.

Ylläpitokustannuksiin vaikuttaa ennakoimattomat korjaus- ja muutosesitykset, yleinen kustannustason nousu sopimustoimittajien palveluissa sekä tietoliikennekustannusten ennakoimaton kasvu. Operaattoreille maksettavat Alerta- maksut, hätäliikenneväylämaksut ja turvallisuusverkon kustannukset ovat kasvaneet käyttöönoton myötä. ERICA- järjestelmän integraatiot nostavat myös kustannuksia. Integraatiokustannuksissa on kyse pääosin kustannuksista, joihin Hätäkeskuslaitoksessa ei voida vaikuttaa (TUVE/Valtori) ja joihin vaikuttaa nopea tekninen kehitys.

Hätäkeskuslaitos vastaa ERICA- hätäkeskustietojärjestelmän omistajuudesta, joka tarkoittaa järjestelmän hallinnointia yhteistyössä toimittajan kanssa. Hallituksen kehysesitys ei mahdollista hätäkeskustietojärjestelmän omaa kehittämistä eikä myöskään muiden toimialojen kehittämistarpeita.

ICT- järjestelmiin sisältyy aina pakollista kehittämistä järjestelmän koko elinkaaren ajan; tekniikka ja toiminta kehittyvät ja näin ollen hätäkeskustietojärjestelmänkin on kehityttävä mukana. ERICA- järjestelmän käyttöikä on suunniteltu moniksi vuosiksi eteenpäin, joten sitä on kehitettävä aktiivisesti toimintavarmuuden ja käytettävyyden takaamiseksi.

Vuoden 2021 osalta Hätäkeskuslaitoksen kehityksen ylittävä esitys 1,5 M€ sisältää seuraavia kehittämiskokonaisuuksia:

- Hätäkeskustietojärjestelmä ERICA:n osalta jatketaan vuonna 2021 saareketoiminnallisuuden kehittämistä. Tällä varmistetaan se, että hätäkeskukset voivat tietoliikenteen häiriötilanteissa toimia yhteistoiminta-alueillaan itsenäisesti.

- Vuonna 2021 on tarve aloittaa ERICA: n kokonaisarkkitehtuurin uudelleen suunnittelu, jonka tarkoituksena on myös ERICA:n toimintavarmuuden lisääminen.
- ERICA: n käyttämä tallennusjärjestelmä tulee päivittää vuonna 2021, koska vanhan järjestelmän tuki loppuu ja järjestelmä on nykyaikaistettava. Nykyinen tallennusjärjestelmä on parhaillaankin vialla ja sen korjaaminen on kestänyt jo yli kuukauden. Tallentimen toimintavarmuutta voidaan parantaa sen päivityksellä, mutta myös edellä mainitulla arkkitehtuurimuutoksella.

Suomen turvallisuusverkko Oy:n (STUVE) on pitänyt rakentaa TUVE-verkkoon moninkertaistettuja tietoliikenne ratkaisuja, jotta hätäkeskustietojärjestelmän toiminnallinen luotettavuus voidaan taata. STUVE:n niin sanottuihin TOSI-maksuihin on ilmoitettu tulevan 0,5 M€:n nousu vuodelle 2021. Kustannusnousun on kerrottu aiheutuvan pelastustoimen johto- ja tilannekeskuksia varten rakennetuista ERICA-yhteyksistä. Hätäkeskuslaitos ei ole mitenkään voinut varautua näin suureen kustannusten nousuun. Valtiovarainministeriön päätöksessä VN/10895/2019-VM-2 Hätäkeskuslaitoksen STUVE:n TOSI- palvelumaksujen maksuosuudeksi määriteltä 1,3M€. Hätäkeskuslaitos on esittänyt täydentävässä talousarviossaan kehityksen lisäystä maksuosuuden kattamiseksi.

Viranomaisradioverkon käyttölaitteina hätäkeskuksissa on ollut käytössä DWS-laite. Suomen Erillisverkoilta saadun tiedon mukaan DWS-laitteet ovat elinkaarensa päässä ja niiden tuki valmistajan (Airbus) suunnalta on loppunut. Kaikki Virve-verkkoa käyttävät tahot joutuvat vaihtamaan DWS-tuotteen uudempaan RCS-laitteeseen.

Hätäkeskuslaitos tarvitsee RCS-laitteita toiminnan varmistamiseksi vuoromestarien ja tehtävänseuraajien työpisteissä, kalliosalin koulutus- ja testaustilassa sekä johtokeskuksessa. Hätäkeskuslaitos on neuvotellut Suomen Erillisverkkojen kanssa tuotevaihdon hinnasta ja ajankohdasta. Suunnitelman mukaan laitteiden vaihto tapahtuisi vuoden 2021 aikana ja vuonna 2022 voidaan vielä tehdä täydennyksiä. Suomen Erillisverkot tulee tekemään Hätäkeskuslaitokselle tarjouksen uusista laitteista sen jälkeen, kun Erillisverkkojen ja Airbus Oy:n väliset sopimusneuvottelut on saatu päätökseen (oletettavasti marraskuun puoliväliin mennessä 2020). Hätäkeskuslaitos tarvitsee edellä kuvattuun, toiminnan varautumiseen kuuluvaa, välttämättömään hankintaan 270 000 € vuodelle 2021. Tuolla määrärahalta vaihdetaan 71 kpl:tta DWS-laitteita uusiin RCS-laitteisiin.

Henkilöstökulut

Osana sisäisen turvallisuuden strategian toimenpiteitä sisäministeriö määrittä Hätäkeskuslaitoksen minimi henkilöstömääräksi vähintään 630 HTV. Viraston

henkilöstön vähimmäismääräksi on viime vuosina eri yhteyksissä arvioitu 600–650 (sisäisen turvallisuuden selonteko, hallintovaliokunnan lausunto HaVL 16/2016 vp - VNS 3/2016 vp). Nykyinen kehys ei mahdollista minimi tavoitetasoa mukaista (630) HTV määrää. Hätäkeskuslaitos tarvitsee 1,9M€ määrärahalisäyksen minimi HTV- tason saavuttamiseksi.

Hätäkeskuslaitoksen vuoden 2021 talousarvioesityksessä esitetään operatiivisen henkilöstön määrän nostamista 445:stä henkilötyövuodesta 495:een henkilötyövuoteen, joka tarkoittaa 50 HTV:n lisäystä edellisiin vuosiin. Hätäkeskuslaitoksen ydintoiminnan henkilöstömäärä ei ole ollut riittävä, joka näkyy sairauspoissaoloina ja työterveydenhuollon menoina. Resurssien vähäisyys varsinkin kriisitilanteissa aiheuttaa riskin kansalaisten avun saantiin.

Hätäkeskuslaitos on koko olemassa olonsa aikana kamppailut koulutetun henkilöstön saatavuudesta. Ennuste tämän vuoden HTV-toteumaksi on 589 (elokuu 2020), joka sisältää myös ulkoministeriölle tuotettavien palveluiden henkilöstöresurssit. Pelastusopisto on nostanut hätäkeskuspäivystäjien oppilasmääriä, jonka tarkoitus on helpottaa operatiivisen henkilöstön vajausta hätäkeskuksissa. Ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, että Hätäkeskuslaitos ei pysty nykyisellä kehyksellä työllistämään pelastusopistosta valmistuneita hätäkeskuspäivystäjiä.

Talousarvioesityksen vaikutus Hätäkeskuslaitoksen toimintaan

Hätäkeskustoiminta on erittäin henkilöstö- ja ICT riippuvaista. ERICA-hätäkeskustietojärjestelmän palvelusopimuksen päätyminen keväällä 2021 sekä yleisen ICT-kustannuskehityksen myötä Hätäkeskuslaitoksen ICT-kustannuksissa tulee olemaan huomattavia nousupaineita tulevina vuosina. Hätäkeskustietojärjestelmää tulee myös kehittää vuosittain toimintavarmuuden takaamiseksi.

Ongelmat hätäkeskuspäivystäjien saatavuudessa ja kehysten riittämättömyys minimi HTV saavuttamiseksi puolestaan uhkaavat viraston toimintakykyä äkillisissä ruuhka- ja häiriötilanteissa, sekä pitkittyessään uhkaavat henkilöstön jaksamista. Vaikea henkilöstötilanne heijastuu myös korkeina sairauspoissaoloina, jotka ovat lähes kaksinkertaiset valtiohallinnon keskiarvoon verrattuna.

Hallituksen talousarvioesitys vuodelle 2021 ei mahdollista Hätäkeskuslaitoksen nykyisiä sitoumuksia, henkilöstömäärää eikä nykyisen palvelutason ylläpitämistä. Riskinä on, että alimitoitettut kehykset pakottavat viraston vähentämään merkittävästi henkilöstöään, jolla on suorat vaikutukset hätäkeskuspalveluita käyttävien viranomaisten toimintaan sekä kansalaisten avunsaantiin sekä hätäkeskuspäivystäjien työllistymiseen.

Hätäkeskuslaitoksen määrärahatarpeet ovat erittäin pieniä huomioiden viraston keskeinen rooli sisäisen turvallisuuden kentässä sekä kansalaisten

perusturvallisuuspalveluiden tuottajana. Hätäkeskustoiminnan turvaaminen sekä koko viranomaisten auttamisketjun häiriöttömän toiminnan takaaminen vaativat kaikissa olosuhteissa riittävän henkilöstömäärän sekä toimintavarman hätäkeskustietojärjestelmän, jota kyetään myös kehittämään viranomaistoiminnan kehittymisen tahdissa. Hätäkeskustoiminnan sujuvuudella on suorat vaikutukset myös hätäkeskuspalveluita käyttävien viranomaisten, kuten poliisin, pelastuksen, sosiaali- ja terveystoimen palveluiden saatavuuteen.

Hätäkeskuslaitos katsoo, että Hätäkeskuslaitokselle tulisi ensi vuoden valtion talousarviossa esitettäviä määrärahoja korottaa 6,5 miljoonalla eurolla.

Hätäkeskuslaitoksen johtaja

Taito Vainio

Johtaja, tekniset palvelut

Jukka Aaltonen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.

Hätäkeskuslaitos 13.10.2020 klo 15:11. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

Jakelu

Tiedoksi

Teemu Lehti, Marko Nieminen